

تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام

رضا عبدالرحمانی*

محمد مهدی مظفری**

ایرج محمدی***

چکیده

در عصر حاضر یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اطلاعاتی، شبکه‌های اجتماعی است که ارتباطات را معنایی تازه بخشیده و موجب تغییرات اساسی در تعاملات افراد شده است. حضور شبکه‌های اجتماعی، امکان بهره‌گیری انبوهی از اطلاعات در کمترین زمان ممکن و برقراری ارتباط گفتاری، نوشتاری و دیداری با هزینه نسبتاً کم فراهم کرده است. ظهور این پدیده، هرچند معلول تحولاتی بوده، اما خود منشأ تهدیدات عدیده‌ای شده است. این مقاله به دنبال تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام است که برای دستیابی به این هدف، ابتدا با مطالعه ادبیات و پیشینه تحقیق، ۶۰ شاخص به‌عنوان شاخص‌های امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام شناسایی شده و سپس با استفاده از روش دلفی فازی و نظیرخواهی از استادان دانشگاه در حوزه علوم اجتماعی و ارتباطات، کارشناسان انتظامی و پلیس فتا، ده شاخص نمره بالای ۷۵ درصد کسب کرده و به‌عنوان شاخص اساسی تعیین شدند. سپس با رصد اخبار در هشت کانال تلگرامی که از طریق مصاحبه و نظر خبرگان انتخاب گردیده‌اند، بر اساس شاخص با استفاده از روش تحلیل محتوای پیام‌ها مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که بیشترین تأکید کانال‌های خبری به ترتیب شامل تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری، شایعه‌پراکنی، تشویق اذهان عمومی و بسترسازی برای براندازی نرم است.

واژه‌های کلیدی: پیام، شبکه اجتماعی، تلگرام، تضعیف حجاب و عفاف، شایعه‌پراکنی،

براندازی نرم، تحلیل محتوا

rar0664@yahoo.com

* دانشیار دانشگاه علوم انتظامی امین

** استادیار، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران
mozaffari@soc.ikiu.ac.ir

*** دانشجوی دکتری رشته جرم‌یابی دانشگاه علوم انتظامی (نویسنده مسئول)

Irajmohamadi05@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۹۷/۷/۲۸

تاریخ دریافت: ۹۷/۴/۲

فصلنامه راهبرد، سال بیست‌وهفتم، شماره هشتادونه، زمستان ۱۳۹۷، صص ۱۵۰-۱۲۵

مقدمه

امروزه جهان با گسترش فناوری‌های نرم‌افزاری و سخت‌افزاری، دچار تحولات جدی شده که آینده نامشخصی را پیش روی انسان هزاره سوم قرار داده است (امیری، ۱۳۹۴: ۸). توسعه دولت‌های الکترونیکی یکی از محصولات فناوری نوین است که سازمان‌های پلیسی در آنها نقش مهمی را ایفا کرده‌اند (هایدمن، ۲۰۱۰: ۶۵). در سال‌های اخیر، جوامع در درجات متفاوت با ظهور و گسترش رسانه‌های اطلاعاتی مواجه شده‌اند. پدیدارشدن مفاهیمی مانند جهانی‌شدن، اجتماع مجازی، جامعه اطلاعاتی و رواج اصطلاحاتی چون بانکداری، تجارت، آموزش و حکومت الکترونیک بر این واقعیت تأکید دارد که فناوری‌های نوین اطلاعاتی، محور تازه‌ای از حیات اجتماعی را پدید آورده است. تا جایی که در حال حاضر «ظرفیت تولید، توزیع و مدیریت بر اطلاعات، یکی از شاخص‌های قدرت ملی و معیار رتبه‌بندی کشورها تبدیل شده است» (نجفی، ۱۳۸۳: ۱۶).

«تلگرام» یکی از رسانه‌های اجتماعی جدیدی است که در سال‌های اخیر با استقبال جدی از سوی کاربران ایرانی مواجه شده است. با توجه به این مسئله که اکثر استفاده‌کنندگان تلگرام جوانان هستند، ضرورت مطالعه استفاده این رسانه و ارتباط آن با تغییر هویت نسلی اهمیت پیدا می‌کند. فراتر از این مطالعه، با توجه به افزایش سرعت وقوع تغییرات و رشد انفجاری رسانه‌های ارتباطی که باعث کاهش بازه زمانی تغییر و تحول ارزش‌های جامعه شده است. این شکاف‌ها، حوزه‌های دیگر اجتماع از جمله خانواده، آموزش و پرورش و حتی بازار اشتغال و کار را هم تحت تأثیر قرار می‌دهد. تغییر و تحولات اساسی در اثر رشد استفاده از رسانه‌های

اجتماعی در میان افراد جامعه، می‌تواند تأثیرات چندلایه‌ای داشته باشد. تأثیرات منفی چنین شکافی موجب تغییر انقلاب و رادیکال ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی می‌شود (فردیناند، ۲۰۰۹: ۱۹). بنابراین ظهور رسانه‌های نوین اجتماعی موجب تغییراتی در ساختارهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه جوان ایران می‌شود. از آنجایی که بیشتر کاربران تلگرام را جوانان تشکیل می‌دهند، این تأثیرات از اهمیت دوچندانی برخوردار می‌شود که این امر، خود لزوم برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری فرهنگی را مطرح می‌کند. بنابراین با توجه به اینکه اهمیت و ضرورت شبکه‌های مجازی به شکل قابل توجهی، به‌عنوان موضوع حیاتی برای کشورها بر هیچ‌کس پوشیده نیست و شبکه‌های اجتماعی (تلگرام) همانند شمشیر دو لبه هستند و با وجود داشتن مزیت‌ها و فرصت‌ها، توان به چالش کشیدن محیط امنیتی کشورها را نیز دارا است. بخش‌هایی از آن که از رویکرد سیاسی برخوردارند و در جهت تغییر در ساختارهای اجتماعی- فرهنگی، ترویج خودباختگی، اباحه‌گری، ایجاد بی‌اعتمادی و نافرمانی مدنی، نقش‌آفرینی کرده و انسجام و انتظام ملی کشورها را دچار خدشه می‌کنند (مرادیان، ۱۳۹۰: ۲۵۸).

با توجه به فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی به‌رغم تهدیدهایی که دارد، قانون‌گذار به‌صراحت، استفاده از آن را جرم اعلام نکرده است. بنابراین در حال حاضر، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی فاقد منع قانونی است و پلیس می‌تواند با افرادی که در این فضا مبادرت به ارتکاب جرم می‌کنند، در چارچوب قوانین و مقررات برخورد کند. کاربران با توجه به مسدودبودن راه دسترسی به برخی شبکه‌ها از جمله فیس‌بوک، اینستاگرام و تلگرام با بهره‌گیری از راه‌های مختلف و فیلترشکن‌های متنوع به فعالیت در این شبکه‌ها ادامه می‌دهند که این امر برابر اعلام مسئولان انتظامی و نظامی کشور غیرمجاز و جرم عنوان شده است. دنیای مجازی، دنیای بدون مرزی است که بستر را برای سازمان‌دهی و انسجام‌بخشی به حرکت‌هایی نظیر نافرمانی‌های مدنی و آشوب‌های خیابانی فراهم کرده است که از طریق شبکه‌های اجتماعی این امر تسهیل می‌یابد (اسدی‌فرد، ۱۳۹۲: ۹۵). این مقاله اگرچه تنها قائل به اثرات منفی شبکه‌های اجتماعی نبوده و جنبه‌های مثبت فراوانی

برای آن قائل است، با این وصف هدف اساسی این تحقیق، نخست تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام با تأکید بر ده شاخص اساسی است؛ دوم، مقایسه فراوانی هر یک از شاخص‌های ضدامنیتی به جهت اولویت‌های آن برای کاربران و سوم، مقایسه کانال‌ها به سبب میزان به‌کارگیری پیام‌های ضدامنیتی است.

۱. ادبیات نظری و پیشینه موضوع

در دوره فرامردن امنیت تحت تأثیر تغییرات گسترده در نظام بین‌الملل، توسعه ارتباطات، پیشرفت‌های تکنولوژیک و نزدیکی بی‌سابقه جوامع به یکدیگر قرار گرفته است (بندگی منفرد، ۱۳۹۱: ۶۷). امروزه ابزارهای مرتبط با فضای مجازی (مانند شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها)، ماهیت قدرت، جریان‌های نظم‌دهنده و کنترلی جامعه را به‌خصوص برای دولت-ملت‌ها تغییر داده است. از همین رو با شکل‌گیری شبکه‌های اجتماعی و کاربران توانا، امنیت عمومی ماهیت سنتی خود را از دست داده و بازیگران جدیدی شکل گرفته‌اند و موضوعات جدید پدید آمده است.

رسانه‌ها تأثیرات شگرفی بر تمامی جنبه‌های زندگی فردی-اجتماعی مخاطبان گذاشته‌اند. در کنار آن رسانه‌های نوین یا آنچه امروزه به‌عنوان شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان‌ها نامیده می‌شوند، توانسته‌اند بر قدرت ملی، همبستگی یا واگرایی شهروندان و نیز ابعاد روانی اجتماع (امنیت عمومی) بُعد جدیدی از جنگ نرم یا مجازی را در صحنه روابط بین‌الملل پدید آورند که ماهیتی گاه بسیار مخرب‌تر و سخت‌تر از جنگ‌های واقعی دارند. چنین فضایی از ویژگی‌هایی چون: بی‌مکانی، فرا زمان بودن، عدم تمکین به قوانین مدنی متکی بر دولت-ملت‌ها، قابلیت دسترسی هم‌زمان، آزادی از هویت بدنی و جنسی برخوردار است. در چنین فضایی کاربران به دور از هر نوع محدودیت روان‌شناسانه، فیزیکی و سیاسی قادر به تعامل با یکدیگر هستند و با استفاده از این فضا می‌توانند مطالب و اطلاعات خویش را تولید و اشاعه دهند (مولایی، ۱۳۹۱: ۴۵۵). اگر تا چندی قبل استقلال و تمامیت ارضی کشورها با تهاجم نظامی، گروه‌های مسلح داخلی یا اقدامات اقتصادی مورد تهدید

قرار می‌گرفت (تهدید سخت)؛ امروزه تهدید نرم یعنی دگرگونی و تغییر در هویت فرهنگی و ارزش‌های پذیرفته شده یک نظام سیاسی بسیار اهمیت یافته و البته آسان شده است. زیرا در کنار تغییر هویت ملی و فرهنگی، کشور مهاجم بدون منازعه و تهاجم؛ ارزش‌ها و هویت‌های مورد نظر خود را بر یک ملت تحمیل می‌کند. در تهدید سخت، هدف تخریب و حذف فیزیکی حریف، تصرف و اشغال سرزمین است، درحالی‌که در تهدید نرم، هدف تأثیرگذاران بر انتخاب‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و الگوهای رفتاری و سلب هویت‌ها و ارزش‌های فرهنگی است و به دلیل غیرعینی بودن، عکس‌العمل (سریع و روشنی) ندارد. امروزه گسترش فناوری ارتباطات و به دنبال آن توسعه شبکه‌های اجتماعی، به‌ویژه اینستاگرام و تلگرام به‌صورت مهم‌ترین ابزار تهدیدات نرم علیه افراد، گروه‌ها و کشورهای هدف درآمده‌اند (محکم‌کار و حلاج، ۱۳۹۳: ۹۲). اگر از جنبه‌های مثبت شبکه‌های اجتماعی مجازی بگذریم، شاید مهم‌ترین اثرات نامطلوب شبکه تلگرام کاربران، انجام تهدیدات نرم علیه امنیت عمومی، افزایش رفتار پرخاشگرایانه، ترویج آرمان‌های مغایر و گاه مخرب، ترویج ارزش‌ها و هنجارهای نامتعارف، ارائه افکار منحرف و درنهایت؛ کمک به شکل‌دهی آشوب‌های خیابانی، نافرمانی و تضعیف حکومت ملی باشد (زنگویی، ۱۳۹۱: ۲۱).

۱-۱. شاخص‌های ضدامنیتی در پیام‌های تلگرام

در این مطالعه ابتدا از طریق فیش‌برداری، کتاب‌ها و منابع علمی دست اول، نظرات و دیدگاه‌های نویسندگان داخل و خارج کشور و با استفاده از روش پانل کارشناسی و مصاحبه عمیق از کارشناسان در استخراج و شناسایی تهدیدات تلگرام با مدنظر قرار دادن کاربران تلگرام شاخص‌های اولیه تدوین شد. سپس شاخص‌ها و جمع‌بندی مقوله‌ها (تهدیدات) از طریق اتفاق‌نظر اساتید، صاحب‌نظران و کارشناسان ناجا با روش دلفی اخذ شد. در این قسمت به دسته‌بندی و تعاریف شاخص‌های مهم ضد امنیتی در پیام‌های تلگرام پرداخته می‌شود.

بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی: آشوب‌ها شامل ایجاد اعتراضات صنفی، عمومی یا حتی جغرافیایی است. باهدف قرار دادن تعدادی از

کاربران کانال‌های تلگرامی که فعالیت بالایی در کانال‌های تلگرامی داشته و زمینه نارضایتی نیز در آنها به هر دلیلی وجود دارد، ایشان را به‌سوی خود جذب کرده و از آنها برای تحریک دیگر افراد استفاده می‌شود (بیومن، ۲۰۱۱: ۶۵).

شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی: شایعه عبارت است از یک گزاره (موضوع) خاص و گمانی که ملاک‌های اطمینان‌بخش رسیدگی وجود نداشته باشد که معمولاً به‌صورت شفاهی از فردی به فرد دیگر انتقال می‌یابد (اکبری، ۱۳۹۴: ۹۶).

ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام: ترور شخصیت از لحاظ فنون اطلاعاتی، شیوه‌ای از عملیات روانی است که جایگزین ترور فیزیکی شده است. هدف اساسی در ترور شخصیت حقوقی یک سازمان، تسخیر افکار عمومی و تغییر نگرش و رفتار مخاطبان است (اکبری، ۱۳۹۴: ۹۷).

سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه: سناریوسازی پل ارتباطی میان تفکر در مورد آینده و اقدام راهبردی است. رسانه‌های نوین موجب گسترش سریع اطلاعات و اخبار در سراسر دنیا شده‌اند و هیچ حکومتی توان مهار و منحصراً کردن اطلاعات را ندارد. رسانه‌های اجتماعی و امواج الکترونیکی برخلاف رسانه‌های سنتی لمسی، قابل سانسور، سوزاندن یا کنترل نیستند (جان‌پرور، ۱۳۹۱: ۹۶).

تضعیف حجاب، عفاف و ترویج بی‌بندوباری: بدحجابی علاوه بر این‌که خود یک ناهنجاری اجتماعی به‌شمار می‌آید و جامعه را به بی‌بندوباری می‌کشد، زمینه‌ساز بسیاری از زشتی‌های اخلاقی است. جامعه‌ای که هر روز مد جدیدی را به شکل‌های گوناگون بپذیرد، دچار بسیاری از بیماری‌های اخلاقی چون غرور، تکبر، عصیان، قساوت قلب و فخرفروشی خواهد شد (جان‌پرور، ۱۳۹۱: ۹۶).

تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی: پیامد اکتساب عناصر و رویه‌های بیگانه، تردید در عناصر فرهنگ سنتی، شکل‌گیری مجدد آگاهی و تحولات فرهنگی در سطح جامعه است. بر این اساس در صورت عدم برنامه‌ریزی و اتخاذ شیوه مقابله صحیح با این آسیب‌پذیری، می‌تواند استحاله اصول و بنیادهای انقلاب

اسلامی را به دنبال داشته باشد (مهدی‌زاده و عبداللهی، ۱۳۸۶: ۵۶)

اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی: ارزش‌ها، باورها و در رأس آنها ایمان و اعتقادهای دینی و مذهبی از عناصر متشکله مهم شخصیت انسان می‌باشند. وجود سایت‌های متعدد با هدف معرفی مذاهب و فرقه ضاله و به چالش کشیده شدن باورهای دینی فرد در فضای سایبر می‌کند و زمینه سست شدن باورهای دینی را در کاربران فراهم می‌آورد (اکبری، ۱۳۹۴: ۹۷).

سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور: سیاه‌نمایی و القای وجود فساد، فارغ از محدودیت‌ها و ناشناخته بودن که در بین افراد در فضای سایبر شکل می‌گیرد. این روند شکل دادن بدون واژه و مرز به روابط با دیگر افراد و به‌ویژه جنس مخالف زمینه‌های ایجاد روابطی تعریف نشده گسترده و در خیلی از موارد چالش‌برانگیزی را در بین افراد چه در فضای سایبر و چه به‌صورت بازخورد آن در فضای واقعی به وجود می‌آورد و آسیب‌های متعدد به فرد و در سطح بالاتر به جامعه و امنیت اجتماعی وارد می‌کند (جان‌پرور، ۱۳۹۱: ۹۷).

القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور: فضای مجازی با القای ناکارآمدی سطوح مدیریتی در مواردی مانند فقدان کارایی و نبود پاسخگویی، فقدان شفافیت، بی‌توجهی به قانون و از عواملی است که ناکارآمدی مدیران و نظام سیاسی را به دنبال داشته و به ایجاد بدبینی عمومی، بی‌اعتمادی و دل‌سردی جامعه به مدیریت کلان جامعه منجر می‌شود (اکبری، ۱۳۹۴: ۹۸).

بسترسازی برای براندازی نرم: بسترسازی برای براندازی نرم را می‌توان هرگونه اقدام نرم، روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف را نشانه گرفته و بدون درگیری و استفاده از زور و اجبار، آن را به انفعال و شکست وامی‌دارد، نامید. جنگ روانی، جنگ سفید، جنگ رسانه‌ای، عملیات روانی، براندازی نرم، انقلاب نرم، انقلاب مخملی، انقلاب رنگی و... از اشکال بسترسازی برای براندازی نرم هستند (جان‌پرور، ۱۳۹۱: ۹۸).

۱-۲. شبکه اجتماعی

مانند دیگر پدیده‌های نوظهور، در مورد شبکه‌های اجتماعی نیز تعریف جامعی که

مورد قبول همگان باشد، وجود ندارد. آنچه مورد توافق است امکان برقراری ارتباط و به اشتراک‌گذاری محتوا در این گونه شبکه‌ها از طریق تشکیل یک پروفایل و مرتبط نمودن آن با دیگران به‌منظور ساختن یک شبکه تخصصی است. شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین این ابزارها، با قابلیت‌ها و امکانات خود نه تنها تأثیر عمیقی بر جنبه‌های اجتماعی کاربران در جوامع گوناگون گذارده که در زمینه‌های مختلف به‌عنوان مثال، سیاست، اعتماد، تجارت و قانون، کاربرد فراوان یافته است. بر اساس تعریفی دیگر، شبکه‌های اجتماعی، خدمات آنلاینی هستند که به افراد اجازه می‌دهند در یک سیستم مشخص و معین پروفایل شخصی خود را داشته باشند، خود را به دیگران معرفی کنند، اطلاعاتشان را به اشتراک بگذارند و با دیگران ارتباط برقرار کنند (یزدخواستی، عدلی‌پور و سپهری، ۱۳۹۲: ۶۹). تلگرام یکی از شبکه‌هایی است که توسط سازمان غیرانتفاعی آلمانی متعلق به کارآفرین روس، پاول دورف اداره می‌شود که سرویس پیام‌رسان متن‌باز چند سکویی مبتنی بر رایانش ابری است. کاربران تلگرام می‌توانند پیام‌ها، تصاویر، ویدئوها و اسناد خود ویرانگر و رمزنگاری شده تبادل کنند. این شبکه اجتماعی رسماً برای اندروید، ویندوزفون و آی‌اواس (از جمله تبلت‌ها و دستگاه‌های بدون وای‌فای) در دسترس است. همچنین نرم‌افزارهای کاربران غیررسمی برای نسخه وب، نسخه اواس ۱۰، نسخه لینوکس و یک کلاینت دسکتاپ ویندوز از توسعه‌دهنده‌های مستقل که از رابط برنامه‌نویسی نرم‌افزار تلگرام استفاده می‌کنند، در دسترس هستند (جان‌پور، ۱۳۹۱: ۹۰).

۲. پیشینه تحقیق

شبکه‌های اجتماعی محصول فناوری‌های وب بوده و به‌عنوان یکی از جدیدترین و پرمخاطب‌ترین سرویس‌های اینترنتی محسوب می‌شود. در رابطه با شبکه‌های اجتماعی و تهدیدهای آن، مطالعات زیادی صورت گرفته است که در ادامه به‌مرور پیشینه تحقیقات انجام شده، اشاره می‌شود.

سلیمانی‌پور (۱۳۹۵)، در مقاله خود ضمن تشریح اهداف و کارکردهای متنوع شبکه اجتماعی تلگرام، به مطالعه پیامدهای منفی شبکه اجتماعی پرداخت. منزوی

شدن از محیط‌های واقعی اجتماع، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد دین و ایجاد شبهه در این زمینه، نقض حریم خصوصی افراد از مهم‌ترین پیامدهای منفی این شبکه اجتماعی عنوان شد. یافته‌های مقاله امیری (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که تهدیدات شبکه‌های اجتماعی مجازی از بعد عوامل خارجی بیشتر در حوزه‌های امنیتی و بین‌المللی و از بعد عوامل داخلی، شامل نقاط ضعف و قوت کاربران و سازمان‌ها در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی و امنیتی است. در مرحله پیشگیری از تهدیدات شبکه‌های اجتماعی، راهبرد انتخابی باید حالت تهاجمی داشته باشد. نتایج پژوهش اسدی‌فرد (۱۳۹۲) گویای این مطلب است که بین مؤلفه‌های مربوط به فعالیت کاربران شبکه‌های اجتماعی مانند رفتارهای پرخاشگرانه، آرمان‌خواهی، سازمان‌دهی فعالان سیاسی و شبکه‌سازی در جهت نافرمانی مدنی و آشوب با افزایش حجم مأموریت‌های پلیس رابطه مستقیمی وجود داشته است.

عالمی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با استفاده از روش تحلیل محتوا، نشان داد که فیس‌بوک تهدیدی بر هویت سیاسی جوانان ایرانی است و باعث شکاف بین هویت سیاسی جامعه ایران با بنیان‌های هویت ملی می‌شود.

وکیلی (۱۳۹۱) در پژوهشی به آسیب‌ها، تهدیدات و فرصت‌های شبکه‌های اجتماعی پرداخته و به این نتیجه رسید، در صورتی که موج‌های ایجادشده در شبکه‌های اجتماعی مهار یا کنترل نگردند، موجب آغاز تهدید می‌شود و در ضمن شبکه‌های اجتماعی، فرصت‌هایی را نیز فراهم می‌کند که در صورت عدم توجه و غافل شدن از آن، همین فرصت نیز تبدیل به آسیب‌پذیری و تهدید خواهد شد.

استیکی (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان داد که شبکه‌های اجتماعی حاوی ترکیبی از تهدیدات (چالش‌های بالقوه و بالفعل) و فرصت‌ها در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، بین‌المللی و انتظامی - امنیتی است. جان‌پرور (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان «آسیب‌شناسی فضای سایبر بر امنیت اجتماعی» چنین استنباط کرده که استفاده رو به گسترش افراد از این فضا زمینه سست شدن بنیان خانواده به‌عنوان تکیه‌گاه و پایه اصلی هر جامعه، فاصله گرفتن افراد از یکدیگر، تجمل‌گرایی، فردگرایی، مدگرایی، بی‌اعتمادی نسبت به مسئولان، نشر اکاذیب را فراهم آورده است و سبب

شده امنیت اجتماعی دچار چالش و مشکل شود.

شعبانی (۱۳۹۰) به بعد امنیتی شبکه‌های اجتماعی مجازی در سازمان‌دهی حوادث سال ۱۳۸۸ پرداخته و نتایج حاصله از مطالعات اسنادی و میدانی وی نشان داد که صحنه اغتشاشات خیابانی و سایت‌های اینترنتی بیگانه در آن ایام از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی در جذب و سازمان‌دهی افراد در اردوکشی خیابانی به بهانه تقلب در انتخابات بهره برده است.

بر اساس نتایج پژوهش سلیمانی‌پور (۱۳۸۹) به جای برخورد سلبی با این پدیده نوین، به ریشه‌یابی مشکلات و پیامدهای منفی ناشی از آن اقدام و راه‌های اصلاحی را در پیش گرفت. وی پیامدهای منفی شبکه‌های اجتماعی را منزوی شدن از محیط‌های واقعی اجتماع، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد دین و شبهات، نقض حریم خصوصی افراد عنوان کرد. باستانی (۱۳۸۸) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافت که شبکه‌های اجتماعی در تشریح و تبیین رفتار رأی‌دهی به‌طور مستقیم صحنه می‌گذارد.

پتیت^۱ (۲۰۰۴)، در پژوهشی به اهمیت نقش اینترنت در بسیج جهانی توده‌های مردم اشاره کرده است. به همین دلیل، پرداختن به کیفیت اتصال جنبش‌های اجتماعی از طریق گفتمان اینترنتی را شایسته اهمیت برشمرده و اینترنت را یکی از مهم‌ترین بسترهای مطالعه جنبش‌های اجتماعی عصر کنونی می‌داند. ظهور جنبش‌های آنلاین و شکل‌گیری نوین اعتراض الکترونیکی و کنشگری در محیط الکترونیکی و اجتماع مجازی، پدیده‌هایی جدی و قابل‌مطالعه هستند. راسولو^۲ (۲۰۰۶) با بیان تفاوت‌های گفتار و گفتمان در اجتماعات آنلاین و تبیین مفهوم و ویژگی‌های اجتماعات آنلاین به موضوع گفتمان اینترنتی پرداخته است. یافته‌ها نشان داد که ژاپنی‌ها علاقه و تمایل زیادی برای به اشتراک‌گذاری دیدگاه‌هایشان در زمینه تفاوت‌های بین فرهنگی داشته‌اند. جنیفر ماری المجلد^۳ (۲۰۰۸) در پژوهش خود با عنوان «دختران مای اسپیس، رسانه‌ای جدید برای

1. Christine Petit

2. Rasulo

3. Almjeld

تمرین ادبیات جنسیتی و شکل‌گیری هویتی» که از طریق تحلیل محتوای یک گروه ساخته شده توسط دانش‌آموزان دختر دبیرستان منطقه میدوسترن ایالت متحده آمریکا انجام گرفت، نشان داد که عضویت و حضور در مای اسپیس چگونه سبب تغییر سبک زندگی اعضای شبکه‌های اجتماعی اینترنتی می‌شود. نتایج این پژوهش نشان داد میان عضویت و حضور در شبکه‌های اجتماعی اینترنتی با نوع پیام‌ها و عکس‌هایی که توسط اعضا منتشر می‌شود، ارتباط وجود دارد. یافته‌های پژوهش تیلر^۱ (۲۰۱۲) نشان داد که شبکه‌های اجتماعی در ترکیب با نفوذ قدرت‌های غربی، حرکتی را به سوی همگن‌سازی جهان آغاز کرده‌اند که این حرکت سبب ایجاد تضاد و ستیز در جهان و حرکت برخی ملت‌ها به سوی شکست و تضعیف هویت ملی و سنت‌هایشان شده است. همچنین وی معتقد است که به واسطه شبکه‌های اجتماعی، افراد قابل توجهی در سراسر دنیا در تعامل با یکدیگر قرار گرفته‌اند و با فرهنگ و عقاید بیگانه روبه‌رو شده‌اند و درخصوص از دست دادن هویت‌های ملی و دینشان احساس خطر کرده‌اند.

۳. روش تحقیق

مقاله حاضر با هدف تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های منتشره در پیام‌رسان تلگرام صورت گرفته است. بر این اساس ابتدا از طریق روش دلفی و نظرات نخبه‌ها به استخراج کدها و مقوله‌ها امنیتی پرداخته و در نهایت از روش تحلیل محتوای عرفی با هدف شرح یک پدیده برای تحلیل نهایی استفاده شده است. در ادامه شناسایی و تحلیل شاخص‌ها از طریق بررسی‌های مکرر و نظرخواهی خبرگان به دست آمده است. در نهایت با استفاده از طراحی پرسشنامه دلفی و مبتنی بر طرح پرسش‌های منظم از خبرگان و کارشناسان اقدام شد. روایی کار از طریق روایی صوری تأیید و اعتبار آنها به وسیله آلفای کرونباخ محاسبه شده که مقدار آلفای کل برای پرسشنامه ۰/۷۸ تعیین شده است.

جامعه آماری بخش دلفی؛ بیست تن از اساتید دانشگاه در حوزه علوم اجتماعی، ارتباطات و کارشناسان نیروی انتظامی به ویژه پلیس فتا، پلیس امنیت،

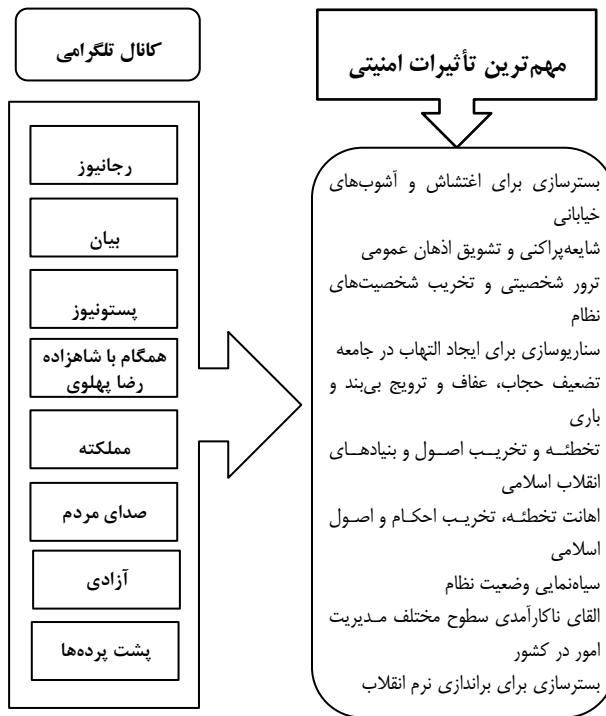
پلیس فاوا و بالاخره اعضای گروه علوم اجتماعی دانشگاه علوم انتظامی بوده که به صورت هدفمند به عنوان نمونه برای توزیع پرسشنامه دلفی انتخاب شدند. تحلیل و جمع‌بندی مقوله‌ها (برای یافتن شاخص‌های امنیت در پیام‌های تلگرام) از طریق اتفاق نظر نمونه‌های تحقیق انتخاب شد.

شاخص‌ها در قالب پرسشنامه با سؤالات باز مطرح شده و با چندین بار رفت‌وبرگشت بین تیم تحلیل‌گر و تیم نخبه‌ها به تدریج شاخص‌ها دقیق‌تر شدند. در این خصوص نخستین گام با تهیه تعدادی شاخص از طرف گروه اصلی پژوهش اقدام شد و برای تمامی اساتید و کارشناسان دو گروه جامعه نمونه ارسال شد تا نظرات خود را درباره هر یک از شاخص‌ها بیان کنند. در مراحل بعدی همراه با رفع اشکالات، نظرات نهایی خبرگان از میان ۶۰ مقوله و کد به ۱۰ شاخص به دست آمد که در بالا به تمامی آنها اشاره و تعریف شدند.

بعد از تعیین شاخص‌های اصلی (از میان شصت شاخص برگزیده شده که در بالا هم بدان‌ها اشاره شد)، هشت کانال به نام‌های «آزادی»، «مملکت»، «بیان»، «رجانیوز»، «پست‌نیوز»، «پشت پرده‌ها»، «همگام با شاهزاده رضا پهلوی» و «صدای مردم» بر اساس نظرات کارشناسان پلیس فتا و خبرگان انتظامی به عنوان کانال‌های اصلی و فعالی که دارای بیشترین تعداد اعضا بوده‌اند و نیز بیشترین تولید محتوایی را داشته‌اند، به عنوان کانال‌های مورد مطالعه انتخاب شدند. بنابراین پیام‌های کانال‌های تلگرامی با روش نمونه‌گیری هدفمند و از طریق مصاحبه و نظر خبرگان با توجه به معیارها و شاخص امنیتی گفته شده در بالا، گروه‌های یادشده انتخاب، پیام‌های مبادله شده میان آنها گردآوری و سپس تحلیل و تفسیر شده‌اند. در قسمت انتخاب پیام‌ها در هشت گروه یادشده به روش نمونه‌گیری تصادفی عمل شده است. تکنیک هدفمند انطباق نمونه‌ها با مسئله پژوهش درجه رسیدن به اشباع نظری است. در اینجا نیز نمونه‌ها با این معیار انتخاب شده‌اند و عدد به دست آمده نه به دلیل ارزش کمی آن، بلکه تنها به دلیل کفایت نظری بوده است. در روش کیفی حاضر، همان‌گونه که بیسی (۱۳۸۱)، خانیکی، اتابک و عزیززی (۱۳۹۶) و یزدخواستی و عدلی‌پور و سپهری (۱۳۹۲) یادآور شده‌اند، به جای جمع‌آوری داده از تولید داده

استفاده شده است. در بخش تحلیل یافته‌های این مطالعه، ما به تفسیر یافته‌ها پرداخته‌ایم و تنها خود را محدود به جمع‌آوری داده و بیان آماری آنها نکرده‌ایم. حجم پیام‌های تلگرام (پیام، کامنت و لایک‌ها) شامل ده هزار خبر است که طی یک ماه (اسفند ۱۳۹۶) ارسال و تبادل شده است. در این مقاله به دنبال تسری نتایج به کلیه گروه‌های تلگرام و صفحات تشکیل شده در شبکه اجتماعی تلگرام نیستیم، بلکه هدف ما تطبیق الگوی تأثیرات امنیتی بر چند گروه و صفحه بالا است.

شکل ۱. الگوی شاخص‌های ضدامنیتی در پیام‌های تلگرام

منبع: مطالعات کتابخانه‌ای محقق

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این تحقیق، هر یک از گروه‌های هشت‌گانه انتخاب شده در شبکه اجتماعی مجازی تلگرام و واحد مشاهده، متن پیام‌های ارائه شده در این هشت گروه است. کدگذاری که به نوعی هدف تحلیل محتواست (بیبی، ۱۳۸۱: ۶۴۵)، از طریق تحلیل

محتوای آشکار (کلمات، الفاظ، جمله‌ها و بندهای گفته شده در جدول ۱) و تفسیر محتوای پنهان (کلمات، الفاظ، جمله‌ها و بندهای مشابه یا نزدیک به شاخص‌های ۶۰ گانه مندرج در جدول ۱) پیام‌ها صورت گرفته است.

جدول ۱. نتایج توصیفی ویژگی‌های دموگرافیک

متغیرها	گروه	صاحب‌نظران	فرماندهان نیروی انتظامی
جنسیت	مرد	٪۸۷	٪۱۰۰
	زن	٪۱۳	۰
تحصیلات	کارشناس	٪۷	٪۱۷
	کارشناسی ارشد	٪۶۴	٪۶۷
	دکتری	٪۲۹	٪۱۶
سمت	رؤسا	-	٪۲۵
	معاونت‌ها	-	٪۱۵
	کارشناسان فئا	-	٪۵۰
	اساتید دانشگاه	٪۱۳	۰

نتایج به دست آمده نشان‌دهنده این مطلب است که در بعد جنسیت پاسخگویان در بین صاحب‌نظران ۸۷ درصد مردان و ۱۳ درصد زنان و در بین فرماندهان ناجا ۱۰۰ درصد مرد هستند. تحصیلات در گروه صاحب‌نظران، ۷ درصد کارشناس، ۶۴ درصد کارشناس ارشد، ۲۹ درصد دکتری و در گروه فرماندهان ناجا ۱۷ درصد کارشناس، ۶۷ درصد کارشناس ارشد، ۱۶ درصد دکتری هستند. در نهایت سمت پاسخگویان ۱۳ درصد اساتید دانشگاه می‌باشند و پاسخگویان ناجا ۳۵ درصد را رؤسای ناجا و ۱۵ درصد معاونت‌های ناجا و ۵۰ درصد را کارشناسان ذی‌ربط تشکیل داده‌اند.

با توجه به شاخص‌های پیشنهادی و تعریف متغیرهای زبانی، پرسشنامه مورد نظر طراحی شد. در این مرحله، از خبرگان به تعداد ۲۰ نفر خواسته شده است که میزان تأثیرگذار بودن هر یک از شاخص‌ها را بر امنیت تلگرام به صورت گزینه‌های کیفی تعریف شده انتخاب کند. در مرحله بعد بر اساس نتایج موجود، میانگین میزان تأثیرگذار بودن هر یک از شاخص‌های امنیتی تلگرام طبق روابط زیر محاسبه می‌شود.

$$A^{(i)} = (a_1^i, a_2^i, a_3^i) \quad i = 1, 2, 3, \dots, n \quad (1)$$

$$A_m = (a_{m1}^i, a_{m2}^i, a_{m3}^i) = (1/n \sum a_1^{(i)}, 1/n \sum a_2^{(i)}, 1/n \sum a_3^{(i)}) \quad (2)$$

در رابطه بالا $A^{(i)}$ بیانگر دیدگاه فرد خبره i ام و A_m بیانگر میانگین دیدگاه‌های خبرگان است.

مرحله بعدی فازی‌زدایی است. فازی‌زدایی روش تبدیل یک مجموعه اعداد فازی به مقادیر غیرفازی است. در این پژوهش از روش مقدار میانگین، استفاده شده است. در این روش از تفکیک‌های چپ و راست که علاوه بر ساده‌بودن از همه اطلاعات تابع عضویت نیز استفاده می‌شود، برای فازی‌زدایی استفاده می‌شود. مقدار فازی‌زدایی به روش مقدار میانگین برابر است با:

$$S(A) = 1/2(S_L(A) + S_R(A))$$

$$S(A) = 1/2 \left[(a_{2i} - \int_{a_{1i}}^{a_{2i}} f_{\bar{A}}(x)) + (a_{2i} - \int_{a_{2i}}^{a_{3i}} f_{\bar{A}}(x)) \right] = \frac{a_{1i} + 2a_{2i} + a_{3i}}{4}$$

جدول ۲. میانگین دیدگاه‌های خبرگان

فازی زدایی	اعداد فازی (مرحله ۱)			شاخص‌ها
	a_1	a_2	a_3	
۸,۰۵	۶,۳	۸,۳	۹,۳	شکل‌دهی و هدایت اعتراضات نافرمانی‌های مدنی
۵,۹۲	۳,۹۷	۵,۹۷	۷,۷۷	دامن‌زدن به اختلافات قومی و مذهبی
۷,۷۲	۵,۹	۷,۹	۹,۱۷	تشویق و آموزش به خراب‌کاری‌های اینترنتی
۷,۹۳	۶,۲	۸,۲	۹,۱۳	ترویج ارزش‌های نامتعارف
۷,۹۷	۶,۱۹	۷,۹۲	۸,۱۳	رسوخ و ایجاد تغییر در بافت‌های فرهنگی نخبگان و زنان جامعه
۵,۴۵	۳,۵	۵,۵	۷,۳	شکستن ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی
۷,۰۷	۵,۲۷	۷,۲	۸,۶	اختلال در کنترل نظارتی
۶,۰۶	۴,۱۳	۶,۱۳	۷,۸۷	دموکراسی دیجیتالی
۷,۳۳	۵,۵۳	۷,۵۳	۸,۷۳	زورگیری الکترونیکی
۸,۳۸	۶,۷	۸,۷	۹,۴۳	برچسب زدن به احزاب و قومیت
۷,۱۳	۵,۱۳	۷,۴۲	۸,۱۰	ترویج انحرافات اخلاقی و فردی
۸,۲۱	۶,۱۹	۷,۰۳	۹,۰۱	تهدید بنیان خانواده
۴,۱۲	۴,۶۵	۶,۱۴	۵,۴۲	پنهان‌سازی هویت
۶,۶۹	۵,۶۳	۶,۴۲	۷,۲۳	آموزش و تشویق به فعالیت خرابکارانه و وندالیستی
۴,۷۴	۵,۱۲	۵,۷۴	۵,۹۶	گزینش و انعکاس هدفمند اخبار و اطلاعات
۶,۱۱	۵,۳۲	۶,۱۴	۸,۳۹	ایجاد گسست فکری و فرهنگی بین نسلی
۴,۶۵	۴,۱۲	۵,۲۷	۵,۳۹	افزایش ضریب نفوذ جریان‌های بین‌المللی
۹,۱۳	۷,۱۷	۷,۱۲	۹,۱۲	اهانت، تحقیر و تخریب احکام و اصول اسلامی
۹,۱۱	۷,۱۲	۶,۸۷	۸,۰۲	سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور
۶,۱۶	۵,۰۱	۵,۹۶	۷,۳۶	تشویق افراد به جاسوسی و ارسال اطلاعات
۶,۱۲	۵,۰۹	۶,۷۳	۷,۰۹	ارائه تفاسیر نادرست از اصول و ارزش‌های دینی

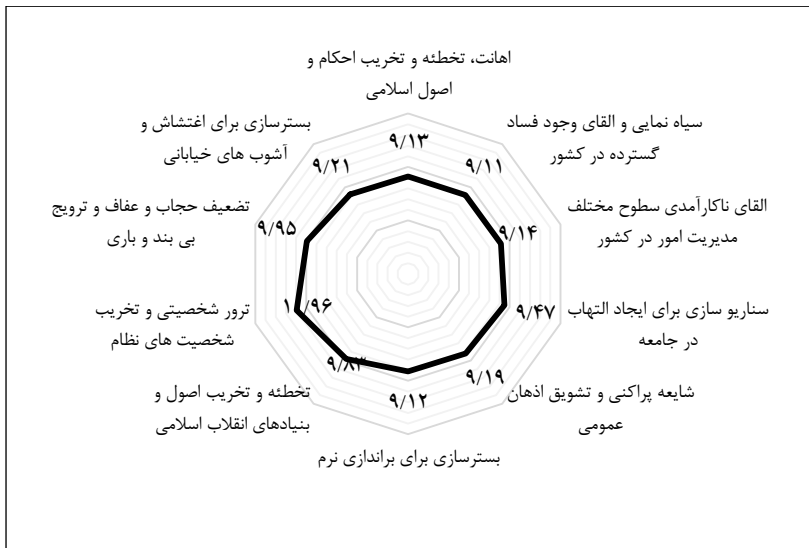
۶,۱۲	۵,۱۹	۵,۱۲	۷,۱۲	تبادل مطالب هرزه‌نگاری و ضداخلاقی
۷,۰۴	۷,۱۲	۶,۴۵	۸,۳۶	بسترسازی برای تهاجم فرهنگی
۶,۳۶	۵,۴۱	۵,۱۲	۸,۱۰	اشاعه افکار و عقاید منحرف
۹,۱۴	۶,۳۲	۵,۹۰	۱۰,۱۲	القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور
۹,۴۷	۷,۱۷	۶,۵۱	۱۰,۱۲	سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه
۶,۳۶	۵,۱۷	۵,۲۱	۷,۷۰	مردم‌فریبی سیاسی
۸,۱۲	۶,۹۰	۶,۳۶	۷,۱۲	ترویج رفتارهای پرخاشگرانه
۵,۶۹	۵,۹۶	۶,۸۰	۸,۶۹	رصدکردن اطلاعاتی جامعه
۵,۰۷	۴,۹۳	۵,۴۷	۸,۳۹	آلوده کردن سیستم‌ها به بدافزارها
۶,۱۴	۶,۱۴	۶,۱۲	۷,۱۳	تهییج اعضا به گردهمایی و تظاهرات غیرقانونی با اهداف خاص
۷,۱۹	۶,۰۹	۷,۶۹	۸,۳۹	سیاه‌نمایی وضعیت نظام
۷,۲۰	۶,۳۹	۷,۲۹	۸,۳۶	افزایش جرأت و جسارت ارتکاب جرم
۶,۱۰	۶,۰۲	۷,۷۱	۸,۱۹	ایجاد بی‌ثباتی در دولت
۷,۱۸	۶,۰۹	۶,۱۳	۷,۳۹	لوکس‌گرایی
۶,۹۴	۵,۲۶	۶,۱۴	۸,۱۰	تبلیغ کالا‌های خارجی و زیر سؤال بردن کالا‌های داخلی
۹,۱۹	۶,۲۳	۶,۲۶	۷,۱۲	شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی
۷,۴۵	۵,۳۶	۵,۱۰	۸,۱۲	ارائه آرمان‌های مغایر و مخرب
۷,۰۱	۶,۰۹	۷,۱۲	۹,۰۱	جنگ نرم (جنگ سفید، جنگ رسانه‌ای)
۵,۸۰	۶,۰۹	۶,۳۲	۷,۲۳	طراحی، ترویج و اشاعه شعارها و کلیدواژه‌های اپوزیسیونستی علیه نظام
۶,۹۸	۶,۴۰	۶,۴۶	۷,۴۴	تشکیل گروه‌های مبتدل و تبادل مطالب سخیف و غیراخلاقی
۵,۱۹	۵,۱۵	۶,۲۲	۶,۱۳	گوشه‌گیری و عدم توسعه مهارت‌های اجتماعی
۶,۳۹	۶,۱۹	۷,۲۶	۸,۱۲	کمرنگ شدن ارتباطات اجتماعی، منزوی شدن و فردیت‌گرایی
۹,۱۲	۷,۲۶	۸,۱۳	۱۰,۳۹	بسترسازی برای براندازی نرم
۷,۹۷	۶,۱۹	۷,۹۲	۸,۱۳	ایجاد ناامنی برای رسیدن به اهداف و کسب جایگاهی در قدرت حاکم
۹,۸۳	۷,۹۶	۷,۸۹	۱۰,۳۹	تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی
۶,۴۷	۶,۴۰	۶,۳۹	۷,۱۰	ایجاد ائتلاف‌هایی برای ضربه‌زدن به حکومت و دولت
۷,۳۹	۶,۶۹	۷,۰۹	۸,۲۳	تفرقه‌افکنی و ایجاد شکاف میان مذاهب و اقوام مختلف در کشور
۶,۲۶	۵,۳۹	۷,۶۹	۷,۳۹	ایجاد فرایندهای فکری نامتعادل
۶,۹۰	۶,۲۳	۷,۲۳	۹,۲۳	ترویج عقاید فرقه‌های ضاله
۱۰,۹۶	۸,۶۰	۶,۹۰	۱۳,۹۰	ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام
۶,۵۹	۶,۳۹	۸,۲۹	۷,۳۹	انتقال ارزش‌های آمریکایی و غربی
۶,۲۲	۵,۳۹	۷,۳۹	۸,۱۹	افزایش مطالبه‌های اجتماعی
۷,۰۹	۷,۷۳	۸,۳۶	۸,۲۶	دگرگونی هویتی
۷,۹۶	۶,۳۹	۷,۵۴	۹,۱۰	تأثیرگذاری بر زندگی و سبک زندگی افراد
۹,۹۵	۶,۲۳	۸,۳۹	۱۰,۱۲	تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری
۸,۷۴	۷,۳۹	۷,۵۴	۹,۱۳	بیماران خبری
۷,۱۳	۵,۱۳	۷,۴۲	۸,۱۰	التهاب‌آفرینی
۹,۲۱	۶,۱۹	۸,۰۹	۱۰,۰۱	بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی
۶,۶۹	۵,۶۳	۶,۴۲	۷,۲۳	تبدیل هر شهروند به خبرنگار

با توجه به جدول بالا می‌توان اختلاف نظر هر یک از خبرگان را طبق رابطه زیر محاسبه کرد. در حقیقت بر اساس این رابطه هر یک از خبرگان می‌توانند نظر خود را با میانگین نظرات بسنجند و در صورت تمایل نظرات قبلی خود را تعدیل نمایند.

$$e = (a_{m1} - a_1^{(i)}, a_{m2} - a_2^{(i)}, a_{m3} - a_3^{(i)}) \\ = \left(\frac{1}{n} \sum a_1^{(i)} - a_1^i, \frac{1}{n} \sum a_2^{(i)} - a_2^i, \frac{1}{n} \sum a_3^{(i)} - a_3^i \right) \quad (3)$$

بیشترین میزان موافقت خبرگان با اکثر شاخص‌های شناسایی شده در پرسشنامه است. دیدگاه‌های خبرگان با ۱۰ شاخص موافقت بیشتری داشته‌اند که میانگین امتیاز فازی کسب‌شده را می‌توانیم در شکل زیر مشاهده نماییم که این شاخص‌ها شامل ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام، تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری، تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی، سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه، بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی، شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی، القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی، بسترسازی برای براندازی نرم و سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور است.

شکل ۲. میانگین دیدگاه‌های خبرگان و فازی‌زدایی

برای جمع‌آوری داده‌ها در این مطالعه از فرم تحلیل محتوا (کدگذاری شده) استفاده شده است. در این روش پیام‌ها یا اطلاعات به صورت منظم کدگذاری و به نحوی طبقه‌بندی می‌شوند که بتوان، داده‌ها را به صورت کمی تجزیه و تحلیل کرد.

جدول ۳. میانگین شاخص‌های تحلیل امنیتی پیام‌های تلگرام

شاخص‌های تحلیل امنیتی پیام‌های تلگرام	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام	۲۰	۴,۹۹	۱,۸۳	۲	۹
تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری	۲۰	۹,۴۵	۱,۷۸	۲	۱۰
تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی	۲۰	۵,۵۴	۱,۲۳	۲	۱۰
سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه	۲۰	۷,۷۹	۱,۳۵	۵	۱۰
بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی	۲۰	۶,۳۹	۱,۲۶	۰	۸
شایعه‌پراکنی و تشویق اذنان عمومی	۲۰	۸,۹۸	۱,۶۵	۲	۹
القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور	۲۰	۴,۵۳	۱,۲۵	۳	۸
اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی	۲۰	۴,۲۳	۱,۰۲	۵	۱۰
بسترسازی برای براندازی نرم	۲۰	۸,۳۲	۱,۷۵	۴	۱۰
سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور	۲۰	۸,۰۱	۱,۶۵	۴	۹

یافته‌های به دست آمده در جدول بالا نشان‌دهنده این مطلب است که در رصد پیام‌های هشت کانال تلگرامی بالاترین میانگین (۹,۴۵) متعلق به تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری در نمره‌دهی و پایین‌ترین میانگین (۴,۲۳) متعلق به ویژگی اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی است.

جدول ۴. میانگین پیام‌های ضد امنیتی در کانال

کانال‌های تلگرامی	Mean	Std. Deviation
آزادی	۴,۳۶	۱,۲۶
مملکت	۵,۸۵	۱,۳۹
بیان	۵,۵۴	۱,۲۴
رجانیوز	۵,۲۱	۱,۱۶
پستونبوز	۵,۲۳	۱,۲۰
پشت پرده‌ها	۶,۱۲	۱,۴۰
همگام با شاهزاده رضا پهلوی	۶,۲۶	۱,۴۸
صدای مردم	۵,۲۶	۱,۱۰

یافته‌های به دست آمده در جدول بالا نشان‌دهنده، بالاترین میانگین پیام‌های ضد

امنیتی (۶,۲۶) متعلق به همگام با شاهزاده رضا پهلوی و پایین‌ترین میانگین (۴,۳۶) متعلق به آزادی است.

جدول ۵. بیشترین شاخص‌ها در کانال‌های تلگرامی

ردیف	مملکت	رنگ	رنگ	پست‌نیوز	پشت‌برده‌ها	همگام با شاهزاده رضا پهلوی	صدای مردم
ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام	۵۴,۰۱	۵۱,۸۵	۵۰,۶۴	۵۰,۸۶	۵۳,۴۶	۵۴,۴۷	۵۱,۱۰
تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری	۸۰,۶۹	۷۹,۷۸	۷۴,۲۵	۷۴,۸۹	۸۵,۵۷	۸۷,۲۵	۷۹,۶۵
تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی	۸۱,۲۹	۵۲,۱۳	۵۰,۸۹	۵۰,۹۷	۵۴,۳۶	۵۵,۱۹	۵۱,۶۹
سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه	۵۵,۹۷	۵۴,۹۷	۵۱,۳۶	۵۲,۲۹	۵۶,۱۷	۶۰,۱۷	۵۲,۹۷
بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی	۵۳,۱۲	۵۱,۶۹	۴۹,۶۷	۵۱,۳۶	۵۴,۳۶	۵۷,۲۳	۵۰,۲۹
شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی	۸۱,۲۴	۸۰,۲۴	۷۰,۹۶	۷۵,۵۲	۸۱,۲۴	۸۷,۳۶	۷۱,۲۶
القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور	۵۱,۳۹	۵۰,۳۶	۴۹,۲۷	۴۹,۴۸	۵۲,۳۶	۵۲,۸۹	۵۰,۱۳
اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی	۵۲,۴۷	۵۰,۱۶	۴۸,۷۸	۴۹,۳۶	۵۰,۷۸	۵۱,۱۲	۸۰,۷۸
بسترسازی برای براندازی نرم	۷۱,۲۳	۶۹,۲۰	۶۱,۲۵	۶۴,۱۲	۷۱,۲۵	۷۲,۵۶	۶۵,۲۳
سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور	۶۰,۴۷	۵۹,۷۱	۵۴,۲۳	۵۵,۲۷	۶۴,۹۷	۷۴,۲۳	۵۶,۳۷

یافته‌های به‌دست‌آمده، بیشترین شاخص کانال آزادی، اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی (۸۴,۶۸)، کانال مملکت‌ه؛ تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی (۸۱,۲۹)، بیان شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی (۸۰,۲۴)؛ کانال رجانویز؛ تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری (۷۴,۲۵)، کانال پست‌نیوز؛ شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی (۷۵,۵۲)؛ کانال پشت‌برده‌ها؛ تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری (۸۵,۵۷)؛ کانال همگام با شاهزاده رضا پهلوی؛ شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی (۸۷,۳۶)؛ صدای مردم؛ اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی (۸۰,۷۸) است.

همچنین برای تعیین مؤثرترین عامل از آزمون فریدمن استفاده شد. با آزمون

فریدمن و رتبه‌بندی آنها و تعیین مربع کای دو فریدمن و تعداد ۱۰ به علت محتمل بودن وقوع مربع کای دو محاسبه شده (۱۰۲/۵۴۳) با ۲ درجه آزادی می‌توان نتیجه گرفت ۸ شاخص تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام تأثیر و ارجحیت یکسانی ندارد، بلکه تأثیر و ارجحیت آنها به شرح جدول زیر است.

جدول ۶. آزمون فریدمن

تعداد نمونه	۲۰
مجذور کای	۱۰۲/۵۴۳
درجه آزادی	۲
سطح معنی‌داری	۰,۰۰۰

جدول ۷. رتبه‌بندی فریدمن

شاخص‌ها	میانگین رتبه
ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام	۴,۸۰
تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری	۴,۷۳
تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی	۴,۷۰
سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه	۴,۶۵
بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی	۴,۶۰
شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی	۴,۵۲
القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت امور در کشور	۴,۵۰
اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی	۴,۴۵
بسترسازی برای براندازی نرم	۴,۴۰
سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور	۴,۳۰

جدول زیر وضعیت رتبه‌بندی متغیرها (شاخص‌ها) را نشان می‌دهد. میانگین رتبه هر کدام از ویژگی‌ها گزارش شده است. مقایسه میانگین رتبه‌ها نشان می‌دهد که بالاترین میانگین تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری (۴,۸۰) در اولویت نخست، شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی (۴,۷۳) در اولویت دوم، بسترسازی برای براندازی نرم (۴,۷۰) در اولویت سوم محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام است.

نتیجه‌گیری

در جهان امروز همه‌چیز با سرعت بالایی در حال دگرگونی است و همه حکومت‌ها و کشورها در تکاپوی نوسازی و تکامل ساختار و سازمان‌های خود برای انطباق با این وضعیت جدید هستند. این تغییر و دگرگونی‌ها به صورت مختلف، حکومت‌ها و جوامع را تحت تأثیر قرار داده و آنها را در برخی زمینه‌ها دچار چالش کرده و در برخی زمینه‌ها، فرصت‌های زیادی برای آنها فراهم آورده است. این روند به گونه‌ای بوده است که بیشتر در مقایسه با هیچ زمان دیگری از تاریخ خود به اندازه دوران حاضر سیاسی نبوده و به احتمال زیاد می‌توان گفت یکی از عوامل مهم سیاسی شدن مردمان، شکل‌گیری عرصه جدید ارتباط بین افراد می‌باشد. این عرصه جدید به شکل گسترده‌ای اخبار و اطلاعات مربوط به رویدادها، مسائل اجتماعی و نظرها را بین افراد توسعه داده و زمینه ارتباطات گسترده بین آنها را فراهم آورده است. به طوری که حکومت‌ها، گروه‌ها و حتی افراد از فضای مجازی (تلگرام) در جهت تبلیغ، پیگیری، اهداف، بسیج افکار عمومی و غیره به نفع خود استفاده می‌کنند. فضای مجازی (تلگرام) دارای ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های مثبت و منفی بالایی است که در این مقاله ظرفیت‌های چالش‌آفرین و منفی این فضا مدنظر است. در واقع، فضای شبکه اجتماعی (تلگرام) امکانات و ظرفیت‌هایی را در اختیار مخاطبان قرار می‌دهد که به قدرتمند شدن مخاطب در کنترل دیگران، تأثیرگذاری، نقش‌آفرینی، ایجاد تشویش و بی‌نظمی، ایجاد اغتشاش و برهم زدن امنیت اجتماعی در سطح جامعه کمک می‌کند. در این مقاله به تحلیل محتوای امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام پرداخته شده است که پس از طرح این مسئله، جهت دستیابی به اهداف پژوهش؛ ابتدا با مطالعه ادبیات، پیشینه تحقیق، ۶۰ شاخص را به عنوان شاخص‌های امنیتی پیام‌های شبکه اجتماعی تلگرام شناسایی و از طریق روش دلفی فازی و نظرخواهی از استادان دانشگاه در حوزه علوم اجتماعی و ارتباطات، کارشناسان انتظامی و پلیس فتا، ده شاخص (ترور شخصیتی و تخریب شخصیت‌های نظام، تضعیف حجاب و عفاف و ترویج بی‌بندوباری، تخطئه و تخریب اصول و بنیادهای انقلاب اسلامی، سناریوسازی برای ایجاد التهاب در جامعه، بسترسازی برای اغتشاش و آشوب‌های خیابانی، شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی، القای ناکارآمدی سطوح مختلف مدیریت

امور در کشور اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی، بسترسازی برای براندازی نرم و سیاه‌نمایی و القای وجود فساد گسترده در کشور) که نمره بالای ۷۵ درصد کسب کردند به‌عنوان شاخص اساسی تعیین شدند؛ سپس با رصد اخبار در هشت کانال تلگرامی (آزادی، مملکت، بیان، رجانیوز، پستونیوز، پشت پرده‌ها، همگام با شاهزاده رضا پهلوی و صدای مردم) به رصد ده‌هزار خبر بر اساس شاخص‌های اساسی با استفاده از روش تحلیل محتوای پیام‌ها مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های به‌دست‌آمده حاکی از این مطلب است که تأثیرگذارترین شاخص به ترتیب اولویت، تضعیف حجاب، عفاف و ترویج بی‌بندوباری (۸۳ درصد)، شایعه‌پراکنی و تشویق اذهان عمومی (۷۹ درصد) و بسترسازی برای براندازی نرم و کم‌اثرترین شاخص اهانت، تخطئه و تخریب احکام و اصول اسلامی (۴۲ درصد) است. نتایج به‌دست‌آمده با تحقیقات سلیمانی‌پور (۱۳۹۵) «ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد‌دین»، امیری (۱۳۹۴) «حوزه‌های امنیتی و بین‌المللی از بعد عوامل داخلی، شامل نقاط ضعف و قوت کاربران و سازمان‌ها در حوزه‌های فرهنگی و اجتماعی و امنیتی»، اسدی‌فرد (۱۳۹۲) «رفتارهای پرخاشگرانه، سازمان‌دهی فعالان سیاسی و شبکه‌سازی در جهت نافرمانی مدنی و آشوب»، عالمی (۱۳۹۲)، جان‌پرور (۱۳۹۱) «سست‌شدن بنیان خانواده به‌عنوان تکیه‌گاه و پایه اصلی هر جامعه، فاصله‌گرفتن افراد از یکدیگر، تجمل‌گرایی، فردگرایی، مدگرایی، بی‌اعتمادی نسبت به مسئولان، نشر اکاذیب»، شعبانی (۱۳۹۰) «اغتشاشات خیابانی و سایت‌های اینترنتی بیگانه»، سلیمانی‌پور (۱۳۸۹) «منزوی‌شدن از محیط‌های واقعی اجتماع، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذب، تبلیغات ضد‌دین و شبهات، نقض حریم خصوصی افراد» و کریستین پتیت^۱ (۲۰۰۴) «ظهور جنبش‌های آنلاین و شکل‌گیری نوین اعتراض الکترونیکی و کنشگری در محیط الکترونیکی و اجتماع مجازی» همخوانی دارد. همه این موارد با تأکید بر یک نکته کلیدی است که این شبکه‌ها علاوه‌بر آن‌که دارای چهره زیبا و فریبنده هستند، می‌توانند خطرناک‌ترین مسائل و مشکلات را حتی در عرصه امنیت جامعه به وجود آورند. کما این‌که در حوادث رخ داده در

1. Christine Petit

عصر حاضر به وضوح رد پای پررنگ این گونه شبکه‌های مجازی قابل رؤیت است. با همه این موارد، مقابله غیرمنعطف با این پدیده نوین در عصر پیشرفت سریع فناوری، مسلماً آثار مثبتی را نمی‌تواند در پی داشته باشد و باید راهکارهای کاربردی و مفیدی را برای آن جستجو کرد؛ چرا که امروزه نمی‌توان فناوری را از خود برانیم و می‌توان از کارکردهای مثبت از جمله آشنایی با علم روز دنیا، تبادل اطلاعات مثبت، ترویج دین و مذهب، افزایش مطالبه‌گری جامعه در جهت پیشرفت ملی نام برد.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- ✓ بررسی محتوای پیام‌های تلگرام به صورت منظم از طریق مراکز تحقیقاتی و امنیتی به منظور اتخاذ رویکرد مقابله‌ای و پیشگیرانه لازم؛
- ✓ زمینه‌سازی سوق‌دهی کاربران به استفاده از شبکه‌های اجتماعی داخلی؛
- ✓ انجام هماهنگی‌های لازم با نهادهای مسئول برای افزایش نظارت بر ادمین‌های کانال‌های تلگرامی؛
- ✓ تدوین و اجرای قوانین کارآمد در رابطه با جرائم سایبری از طریق قوه قضاییه برای جلوگیری از اقدامات بزهکارانه (سرقت اطلاعات شخصی و سوءاستفاده‌های مالی و کلاهبرداری)؛
- ✓ ارائه آموزش‌های همگانی به شیوه جذاب برای پیشگیری از آسیب‌ها و تهدیدات شبکه‌های اجتماعی از طریق رسانه ملی؛
- ✓ راه‌اندازی دیتاسترهای داخلی به منظور کاهش آسیب‌پذیری در برابر اقدامات خرابکارانه، مثل هک و نفوذ؛
- ✓ برنامه‌ریزی به منظور تبدیل شبکه‌های اجتماعی به ابزاری برای تأمین امنیت عمومی و تعامل بین مردم، دولت و سازمان‌های دولتی؛
- ✓ راه‌اندازی و هدایت شبکه‌های اجتماعی جهت دریافت گزارش‌های مستند مردمی در مورد جرائم و بررسی‌های کارشناسی و فنی اولیه با هماهنگی قضایی پیگیری‌های جدی؛
- ✓ استفاده از خرد جمعی حاکم در فضای مجازی برای مطالعه، تحلیل محتوا، اطلاع‌رسانی، آگاهی‌بخشی به مردم.

منابع

استرکی، اکبر (۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی مجازی (مفاهیم، اصول و مبانی)»؛ *فصلنامه اطلاعاتی - حفاظتی جامعه اطلاعاتی*، مرکز آموزشی - پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.

اسدی‌فرد، محمد، عبدالله هندیانی و صیاد درویشی (۱۳۹۲)، «نقش تهدیدهای نرم شبکه‌های اجتماعی در مأموریت‌های اطلاعاتی و جنایی پلیس»، *فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی*، سال هشتم، شماره ۳.

اکبری، محسن، محمد دوستار و هوشمند چایچانی (۱۳۹۳)، «شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات شبکه‌های اجتماعی در عرصه امنیت ملی»، *سیاست دفاعی*، سال بیست‌وسوم، شماره ۹۰.

امیری، نجات و اصحاب حبیب‌زاده (۱۳۹۴)، «تحلیل وضعیت شبکه‌های اجتماعی بر اساس مدل SWOT»، *راهبرد اجتماعی فرهنگی*؛ سال پنجم، شماره ۱۷: ۳۵-۷.

باستانی، سوسن، منصوره اعظم آزاده و فاطمه سلطانی (۱۳۸۸)، «شبکه‌های اجتماعی و رفتار رأی‌دهی جوانان در شهر مشهد»، *جامعه‌شناسی ایران*، سال دهم، شماره ۳.

بشیر، حسن و محمدصادق افراسیابی (۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی اینترنتی و سبک زندگی جوانان: مطالعه موردی بزرگ‌ترین جامعه مجازی ایرانیان»، *تحقیقات فرهنگی*، سال پنجم، شماره ۱: ۶۰-۳۱.

بندگی منفرد، سعیده (۱۳۹۱)، *تحلیل محتوای مضامین فرهنگی و اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی* (مورد پژوهشی: فیس‌بوک و جوانان شهر تهران)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه غیرانتفاعی سوره تهران.

جان‌پرور، محسن و طهمورث حیدری موصولو (۱۳۹۱)، «آسیب‌شناسی فضای سایبر بر امنیت اجتماعی»، *نظم و امنیت انتظامی*، سال چهارم، شماره ۳.

خانیک، هادی، محمد اتابک و فرید عزیزی (۱۳۹۶)، «تحلیل وضعیت شبکه‌های اجتماعی مجازی در ایران با رویکرد حوزه عمومی هابرماس (مورد مطالعه چند

گروه فیس‌بوکی»، *مطالعات فرهنگ - ارتباطات*، سال هجدهم، شماره ۳۷. زنگوئی، فرنوش (۱۳۹۱)، *بازنمایی هویت مجازی دانشجویان شهر تهران در شبکه‌های اجتماعی مجازی* (مطالعه موردی: کاربران فیس‌بوک)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پردیس نیمه‌حضوری دانشگاه علامه طباطبائی.

شعبانی، علی (۱۳۹۰)، «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در سازمان‌دهی فتنه ۸۸»، *علوم انسانی دانشگاه امام حسین (ع)*، سال اول، شمار ۴.

عالمی، حمزه (۱۳۹۲)، «فیس‌بوک، تهدیدی برای هویت سیاسی جامعه ایران»، *مجموعه مقالات همایش تخصصی شبکه‌های اجتماعی*، تهران: پژوهشکده فناوری اطلاعات و ارتباطات جهاد دانشگاهی.

محکم‌کار، ایمان و محمد مهدی حلاج (۱۳۹۳)، «فضای مجازی، ابعاد، ویژگی‌ها و کارکردهای آن در عرصه هویت با محوریت شبکه‌های اجتماعی مجازی»، *معرفت*، سال بیست‌وسوم، شماره ۲۰۱: ۶۳.

مرادیان، فیض‌اله (۱۳۹۰)، «راهکارهای مقابله با تهدید شبکه‌های اجتماعی مجازی»، *ویژه‌نامه رسانه و جنگ نرم*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

مولایی، محمد مهدی (۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی آنلاین و گسترش سبک زندگی جهان وطنانه»، *جامعه اطلاعاتی*، شماره‌های ۲۲ و ۲۳.

نجفی، نرگس (۱۳۸۳)، *تخمین تابع تقاضای اینترنت خانوارها در شهر تهران*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی، دانشگاه تربیت مدرس.

وکیلی، فرهاد (۱۳۹۱)، «شبکه‌های اجتماعی مجازی (آسیب‌ها، تهدیدات و فرصت‌ها)»، *اطلاعاتی-حفاظتی جامعه اطلاعاتی*، مرکز آموزشی-پژوهشی شهید سپهبد صیاد شیرازی.

یزدخواستی، بهجت، صمد عدلی‌پور و آسیه سپهری (۱۳۹۲)، «تحلیل محتوای صفحات و گروه‌های شبکه اجتماعی فیس‌بوک با نظریه حوزه عمومی هابرماس»، *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، سال دوم، شماره ۱: ۷۸-۱۱۱.

Almjeld, J. M. (2008), *The girls of MySpace: New media as gendered literacy practice and identity construction* (Doctoral dissertation, Bowling Green State University).

Beaumont, P. (2011), "The truth about Twitter, Facebook and the uprisings in the Arab world", *The Guardian*, 25, 2011.

Beaumont, P. (2011), *The truth about twitter*, Facebook and the uprisings in the

- arab.www.guardian.co.uk/world/2014/05/social-media-terrorism-rises.
- Ferdinand, P. (2009), "The Internet, Democracy & Democratization", *Democratization*, Vol.7, No.1: 1-17.
- Heidemann, J. (2010), *Online Social Networks- A Social & technical look*:
www. GoogleScholar.com.
- Pamela B. (2009), "Media Psychology Career Profiles", *The Psychology Career Center*, Retrieved from: www. All Psychology Careers.com
- Petit, Christine (2004), *social movement networks in Internet discourse* (presented at annual meetings of the american sociological association, san Francisco.
- Rasulo, M. (2007), *The role of participant discourse in online community formation* (Doctoral dissertation, Università degli Studi di Napoli Federico II).
- Tyler, T. (2012), "Social networking and Globalization", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol.4, No.6: 32-45.